

Ýaraly imperiýalar ar alanda

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 26 января, 2025

Ýaraly imperiýalar ar alanda [hide]ÝARALY IMPERIÝALAR AR ALANDA

Köpi gören tanyşlarymyň biri maňa şeýle maslahat beripdi: «Şu günüň konfliktlerini ýazanda taryhyň ýaralaryny ýatdan çykarma».

Bu söz meniň ünsümi çekdi. Gürründeşim dünýäniň ýeke-täk supergüýjüniň agalyk ediji güýjüniň gowşamagy we öňki imperiýalaryň kartalary üýtgetjek, hatda çäklerini gönüden-göni üýtgedip biljek uly zarbalaryň üsti bilen ar alma ýolunda öňe süýşmesi bilen häsiýetlendirilen soňky derejedäki howply tapgyra bakan ilerleýändigine ynanýar.

Döwlet zarbalarynyň basybalyjyk ýa-da ideologiki basybalyjygynyň ýany bilen kontinental raketalar, uçarmansyz istrebiteller, kiber hüjümler we militaristik toparlara hemaýatkärlik etmek ýaly dürli-dürli formalara girendigini öňe sürýär.

Taryhyň özlerine hyýanat edendigine, ýerlerini, mülklerini, rollaryny kiçeldendigine ynanan imperiýalar oýandymy?
Öňki imperiýalaryň ruhunda gahar-gazaplaryny, ýigrençlerini we otlaryny pürkme pursatyna garaşýan wulkanlar barmy?
Tanşymyň aýdan sözleri maňa Sowet Soýuzynyň dargamagyndan soň käbir arap kommunist liderden eşidenlerimi ýatlatdy.
Sudanyň Kommunistik partiýasynyň baş sekretary Muhammet Ybraýym Nakdyň muňa beren jogaby yrakly we liwanly kärdeşleri Eziz Muhammetdir Jorj Hawiniň jogaplaryna meňzeýärdi.
Russiýanyň ýeňliş garlarynyň astynda köp ýatmajagyny, garaşly döwlete öwrülmejegini, güýjüni jemläp aýaga galjagyny we ar aljagyny aýdypdylar.
Käbir synçylar Sowet Soýuzynyň dargamagyndan we Günbataryň gorkunç ýeňişinden elheder alan rus harby we howpsuzlyk edaralarynyň gizlin ar alyş maksatnamasyny işläp düzendigini we muny ýerine ýetirme wezipesini KGB-niň pes çinli ofiserine berendigini aýtjak derejede lap urýarlar.
Senarileri ýazanda çişirip ýazmakdan gorkýandygym üçin bu teoriýany oňlamaýaryn. Emma ýaraly Russiýanyň edil häzir Ikinji jahan urşundan soňky iň uly zarba maksatnamasyny dolandyrýan ýaraly Saryň dolandyryşy astynda ýaşaýandygyny pikir etmegem tebigy hukugymyz.

Birküç gün öň Moskwany sarsdyrsn terrorçylykly akty bir gyra goýalyň.

Bu gorkunç gandöküşlik saýlawlardan Baýdeniň, Trampyň, Makronyň ýa-da Şolsyň asla pikir etmejek derejesinde giň halk goldawy bilen öňe çykan Putiniň güýjüne gowşadyp bilmez.

Günbataryň Saryň mynasyp garşydaşynyň bolmadyk saýlaw müddetini hut özüniň taslandygyny aýdandygyny bilýärin. Emma men Putiniň rus ruhunyň çuňlugy bilen baglanyşyk gurup bilendigine ynanýaryn.

Sowet Soýuzy dargandan soň Moskwanyň köçelerinde Iosif Staliniň döwrüni küýsändiklerini agzaýan gojalary gördüm.

Ruslar ykballaryny elinde saklaýanam we boýunlaryny oňurýanam bolsa, güýçli hökümdaryň bolanyny gowy görýärler.

Putini tanaýan adam ýadro dowzahynyň gyrasynda aýlanmagy aňladýanam bolsa, Putiniň Ukrainada ýeňlişe uçramagyna diş

gysyp bilmejegini bilýär.

Dogry bolup biler. Sebäbi Putin Ukrainadan ýeňliş bilen dolanmagyň edil Gyzył Goşunyň Owganystandan masgaraçylykly çykyp gaýtmagynyň yzyndan Sowet Soýuzynyň dargaýşy ýaly Russiýanyňam dargamagyna getirjegini bilýär. Hasam beteri özlerini ýurduň ruhy tarapyndan ygtyýarlandyrylan hasaplaýanlar üçin ýeke-täk höküm taryhdaky at-abraýlarydyr.

Saddam Hüseyiniň ýoldaşlaryndan biriniň maňa, onuň Kuweýtden çykmazlygynyň şol bir wagtyň özünde hem-ä taryha garşy, hemem Bagdatdaky egindeşlerine garşy at-abraýyny goramak bilen baglanyşyklydygyny aýdandygy ýadyma düşýär.

Ukrainanyň okkupirlenmegiň Kuweýtiň okkupirlenmeginden tapawutlydygyna gürrüň bolup bilmez, mundaky karara geliji-de şol ýerdäki karara gelijiden tapawutly, emma tejribe «taryhy lideriň» kämahal öz at-abraýynyň ýesiri bolup bilýändigini görkezýär.

Gürründeşim Günbataryň Eýranyň uran zarbasy bilen ýaşap ýörkä, näme üçin Putiniň zarbasy bilen ýaşamagy inkär edendigini derňedi.

Eýran zarbasynyň dört territoriýany we bulardaky güýç deňagramlylygy üýtgedendigini, Tährana ýolbaşçy belleme, hökümet gurma we bu territoriýalary raketa platformasy hökmünde ulanmaga hukuk berendigini aýtdy.

Hytaýdyr Russiýa gämileriniň Gyzyłdeňizden howpsuz ýagdaýda geçmäge rugsat berme sepgidine gelen husi militanlaryna garşy ABŞ-nyň hasaply we ýörite çozuşlar gurandygyna üýşenip diýen ýaly ünsi çekdi.

Onlarça ýyl öň Eýranyň şasy ýurdunyň çäklerini imperiýanyň taryhyna dar bolýan eşik ýaly görýärdi. Onu agdaran Homeýni rewolýusiýasy «yslam rewolýusiýasynyň başga ýurtlara-da ýaýylmagyny» konstitusiýanyň esasy maddasyna öwürdi.

Stambul taryhyň galdyran ýaralaryndan uzakda ýaşap bilenok. Rejep Taýýip Erdogan Türkiýäniň häzirki çäklerini Osmanly ruhunyň daraldylan gysby eşiği ýaly görýär. Şonuň üçin Sowet Soýuzynyň käbir ýetimlerini, aýratynam türki dilde gepleýänleri özüne çekmäge dyrjaşdy.

Şeýle-de, «Arap bahary» harasaty turanda sebitdäki esasy ýurtlaryň aýratynlyklaryny üýtgetmäge synanyşdy.

Türkiýäniň Eýran we Russiýa imperiýalary bilen taryhy uruşlardan doly.

Türkiýe edil häzir Yragyň içinde howpsuzlyk zolagynyň we

Siriýanyň çäginde başga bir zolagyň düýbünü tutýan bolsa, Günbatar Russiýanyň Ukrainanyň çäklerinde öz zolagyny döretme hukugyna garşy çykýar.

Elbetde, ýer basyp almaýan zolak bilen ýer basyp alýan zolagyň arasynda tapawudyň bardygyny ýatdan çykarmaly däl.

Hytaýybam taryhy ýaralary bar. Onuň pozisiýasy anyk we kesgitli: soňsuza çenli Taýwanyň özünden daşda ýaşamagyna ýol bermez we bu boýunça sabyr kasesi-de dolara geldi.

Hernä dünýäniň bagtyna Si Szinpin wagt diýilýän ýarana ynanýar we Putiniň edişi ýaly bir zarbada çäklerini düzetmäge synanyşmaýar.

В Л А С Т Ь Б Е З М О З Г О В

СТАНИСЛАВ БЕЛКОВСКИЙ

ИМПЕРИЯ КРЕМЛЬ

КРЕПОСТЬ ИЛИ КРЕПОСТНАЯ СИСТЕМА?

Häzirki halkara tokaýlygynda imperiýalaryň haosy juda howpurgadyjy. Günbatar indi dünýäni dolandyrmakdan ejiz gelýär.

Indi žandarma ýok, ýaraly imperiýalar oýandy. BMG-nyň Howpsuzlyk Assambleýasynyň eli-aýagy bagly. Guterrişiň gözýaşlary Gazzäniň ýa-da Ukrainanyň ýaralaryna em bolanok. Ýer ýüzüne has howply zat wada berilýär. Moskwadaky terrorçylykly akt göz önüne tutýan maksadyndan we ara salynan wagtyndan ötri juda howpludyr, gynançlydyr.

Günäkäriň oturgyjyna oturdylanlaryň özlerini alyp baryşlary-da YŞYD urşujylarynyň özüni alyp barşyna meňzemeýär. Berilen görkezmeler ýörite gulluklaryň ukyp-başarnyklary bilen utgaşdyrylaýanda-da, ýumagyň ujuny çöşläp bolmasa gerek.

Hökümetden bilniksiz ediläýende-de, teraktda «Ukrainanyň eliniň bardygy» teoriýasy» dogry çyksa, ullakan öwrülişik bolup geçer. Bu bolsa, Ukraina uruşynda ullakan öňegidişligiň gapysyny açar.

Günbatar rus zarbasynyň şowlama ähtimallygyna oňyn garap bilermi?

Ýewropa şeýle möçberdäki zäheri ýuwdup bilermi? Günbatar täze imperiýany we patyşasyny gowşatmak üçin Ukraina uruşyny ulaltmagy we uzatmagy makul bilse, Russiýa we Kremliň hojaýyny näme ederkä?

Gassan ŞERBIL,

«Şarku'l Awsat» gazetiniň baş redaktory.

Sişenbe, 26.03.2024 ý. Publisistika